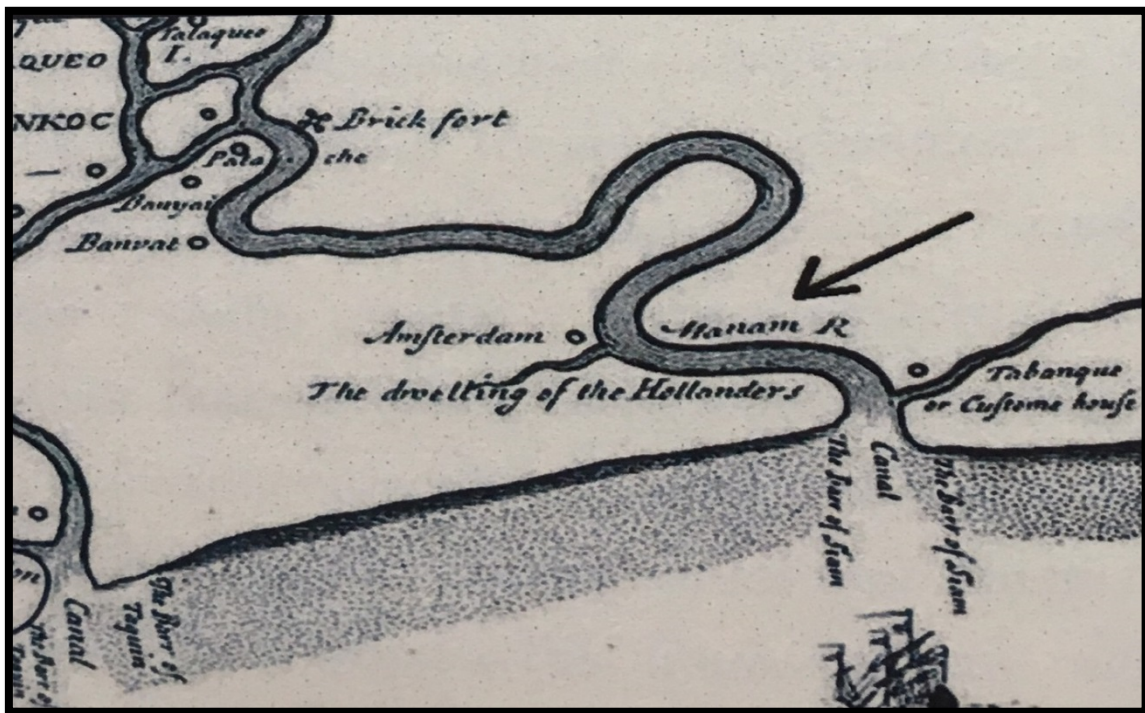

ปากน้ำ “บางเจ้าพระยา”

“แม่น้ำเจ้าพระยา” ถูกเรียกมาอย่างไร ยังไม่มีใครสามารถตอบได้ เพราะตามแผนที่โบราณกล่าวไว้เพียงว่า “Menam R.” (R. คือ River แปลว่า แม่น้ำ) บ้างก็เขียนว่า “Meinam” แต่หากเราเปรียบเทียบกับการเรียกลำน้ำหลายสายว่า แม่กลอง แม่ปิง แม่วัง แม่ยม แม่น่าน หรือ แม่โจง คำว่า “แม่น้ำ” ก็คือ คำเฉพาะของลำน้ำสายนี้ นั่นเอง คำว่า แม่น้ำเจ้าพระยา เพิ่งเริ่มปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรในสมัยรัชกาลที่ ๔ จะเห็นได้จากชื่อแม่น้ำหลายสาย ถูกเรียกหลายแบบตามชื่อเมือง หรือตามชื่อหมู่บ้านที่ไหลผ่าน เช่น แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำสุพรรณบุรี แม่น้ำลพบุรี แม่น้ำมะขามเฒ่า เมื่อแม่น้ำเจ้าพระยาไหลลงสู่อ่าวไทยตรงบริเวณชุมชนที่เรียกกันว่า “บ้านบางเจ้าพระยา” จึงมีการเรียกปากแม่น้ำที่ไหลมาตรงชุมชนนี้ว่า “ปากน้ำบางเจ้าพระยา” เอกสารบางฉบับได้สะกดชื่ออีกแบบหนึ่งว่า “ปากน้ำบางเจ้าพญา” เพราะปากแม่น้ำแห่งนี้มีความสำคัญในด้านการป้องกันประเทศทางทะเล พระเจ้าแผ่นดินจึงโปรดเกล้าฯ ให้มีบุคคลสำคัญระดับเจ้าพระยา มาปฏิบัติหน้าที่ ชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้จึงเรียกปากแม่น้ำ ตามบรรดาศักดิ์เจ้าพระยาว่า ปากน้ำบางเจ้าพญา (“พญา” แปลว่า เป็นใหญ่ หัวหน้า เจ้าแผ่นดิน)

ปี พ.ศ. ๒๒๕๔ มีราชทูตลังกา ที่เข้ามาขอพระสงฆ์จากเมืองสยามไปช่วยฟื้นฟูศาสนาพุทธ มีการบันทึกเรื่องราวการเดินทางไว้หลายครั้ง เกี่ยวกับชื่อเรียกปากอ่าวสมัยกรุงศรีอยุธยาว่า “...วันที่ ๑๔ พฤษภาคม มีข้าราชการไทย ๓ คนมาเยี่ยม...มอบของต้อนรับ คือ มะพร้าวอ่อน มะพร้าวห้าว หมากพลู เป็นต้น ... ต่อมาข้าราชการกรมการเมืองสมุทรปราการ ๒ คน มานำร่อง พาเรือกำปั่นเล่นน้ำ ปากน้ำบางเจ้าพญาไปจอดที่ตำบลอัมสเตอร์ดัม ที่พวกวิลันดาสร้างไว้ที่ปากน้ำ” บันทึกนี้ถือเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่ทำให้เราทราบว่า นอกจากบ้านบางเจ้าพระยาแล้ว บริเวณปากน้ำเจ้าพระยา ยังมีชุมชนที่ชาววิลันดา (หมายถึงฮอลันดา) ได้สร้างเป็นที่พัก เป็นท่าเรือ และคลังสินค้า ที่เราเรียกกันต่อมาว่า เมืองนิวมัสเตอร์ดัม

บน แผนที่ปากน้ำเจ้าพระยาปี ๒๔๕๕ ล่าง แผนที่สมัยกรุงศรีอยุธยา ใช้คำว่า Menam R.